

Borislav Ostojić, publicist
Branimira Markovića 12
51000 Rijeka

MOGUĆNOSTI KLIMATSKOG LIJEČENJA NA OTOKU SUSKU

SAŽETAK

Unatoč razvoju suvremene medicine i farmakologije te farmaceutske industrije, današnji se čovjek sve češće okreće oblicima prirodnog liječenja. Od velikog broja metoda prirodnog liječenja klimatska terapija postaje sve zanimljivijom i primjenjivijom.

U ovom tekstu oživljava se ideja o primjeni klimatske terapije na otoku Susku koju je prvi znanstveno obradio, odnosno u praksi primijenio i potvrdio bečki liječnik dr. Ernest Mayerhofer prije punih devet desetljeća.

Klimatsko liječenje u obliku zdravstvenog turizma ili liječenja sanatorijskog tipa moglo bi se na otoku Susku ponovno oživjeti. Klimatska terapija za djecu koja boluju od tegoba dišnih organa kao i za žene koje pate od neplodnosti mogla bi na Susku stvoriti određene mogućnosti zapošljavanja, mogla bi imati ekonomsko opravdanje (od ulaganja materijalnih sredstava u izgradnju potrebnih objekata do organiziranja boravka većeg broja pacijenata različita uzrasta) i, prije svega, pomagati bolesnima da ozdrave.

Cilj ovoga rada je potaknuti zdravstvene radnike, ekonomske i gospodarske planere, privatne poduzetnike i one koji se brinu za revitalizaciju naših otoka, posebno manjih, da razmotre ideju koja je danas, možda, i zanimljivija nego u prvim godinama prošlog stoljeća - kada je bila rođena.

Ključne riječi: bolesti dišnih organa, klima, klimatska terapija, neplodnost u žena, otok Susak.

1. UVOD

Kroz čitavo prošlo stoljeće otok Susak se često isticao (u medijima javnog priopćavanja i programskim razvojnim planovima) kao mjesto vrlo pogodno za prirodnu klimatsku terapiju [1,2,3,4]. Mogućnosti klimatskog liječenja na Susku, jedinstvenom pješčanom otoku na hrvatskom Jadranu, vrlo su velike ali, nažalost,

malo ili gotovo nikako korištene. Osim individualnih posjeta i kraćih boravaka turista koji dolaze na taj - prema otvorenom moru - posljednji otok cresko-lošinjskog arhipelaga (oko 5 milja zapadno od Malog Lošinja) - radi liječenja bronhitisa, astme i alergije (naročito kod djece) i neplodnosti u žena, na Susku smišljenog, organiziranog i planiranog prirodnog klimatskog liječenja nema, odnosno nije ga bilo sve od početka Prvoga svjetskoga rata do naših dana.

Unatoč razvoju suvremne medicine, farmakologije i farmaceutske industrije današnji čovjek se sve češće okreće oblicima prirodnog liječenja. Od velikog broja metoda prirodnog liječenja klimatska terapija postaje sve zanimljivijom i primjenjivijom.

Otok Susak je izrazito pogodan za organiziranje klimatske terapije jer ima niz pogodnosti: blagu klimu kroz čitavu godinu (izuzev u siječnju i veljači), vrlo toplo more i vruć pijesak u vrijeme ljeta te naglašenu vlažnost u toku čitave godine. Također, treba naglasiti, Susak je još uvijek oaza mira jer na njemu nema masovnog turizma i cestovnog prometa a zrak i more su izrazito čisti budući da nema industrijskih ili drugih zagađivača. Kako na Susku ne rastu biljke koje stvaraju naglašene alergene, nema uvjeta za izazivanje peludne groznice i drugih alergijskih bolesti koje uzrokuje biljna pelud. Jednom riječju - Susak je vrlo pogodno mjesto za organiziranje klimatske terapije za niz bolesti, naročito u djece a - nakon novijih saznanja - i za liječenje neplodnosti u žena.

Kako su klimatske prilike na otoku Lošinju iste ili vrlo slične kao i na otoku Susku, dobro je razmotriti rađanje turizma i klimatske terapije na otoku Lošinju kojemu društveno-politički i zemljopisno pripada i otok Susak.

2. RAĐANJE LOŠINJSKOG TURIZMA

Prvi počeci nastajanja turizma na području sadašnje općine Mali Lošinj vraćaju nas u drugu polovinu 19. stoljeća, točnije rečeno, pred njegov kraj. Naime, Austrijanci su otkrili i obznanili prve vijesti o turističkim i klimatskim vrijednostima otoka Lošinja ali i cresko-lošinjskog arhipelaga, kojega čini 36 otoka i otočića od kojih je sedam naseljeno, petnaestak godina prije svršetka 19. stoljeća.

Vrlo rano, pri samim počecima lošinjskog turizma, uočene su osobitosti i zanimljivosti otoka Suska, posebno njegove pješčane plaže u uvali Bok. Prateći turističku ponudu - putem brojnih starih turističkih vodiča, vidi se da je Susak, već krajem 19. stoljeća, kao krajnje zanimljiva atrakcija bio obvezno uključivan u izletničke programe iz Malog Lošinja [1]. Naglašavana je njegova geološka osobitost, čudesan krajolik, plodnost zemlje te etnološka i folklorna zanimljivost. U nešto kasnijim vodičima Susak je predstavljan kao pravo romantično i egzotično mjesto vrlo pogodno za opuštajući odmor. Glavna atrakcija bila je predivna pješčana plaža u uvali Bok koja je jedini prostor izvan mjesta na kojemu su se organizirale aktivnosti

potpuno neovisne o naselju i osnovnoj djelatnosti susačke zajednice (obrađa zemlje i ribarstvo) [1,2,3].

Pionir lječilišnog turizma na Lošinju bio je dr. Conrad Clar, Austrijanac, (rođen 1844. godine u Beču). Studirao je kemiju i geologiju u Dresdenu i Leipzigu a u Grazu medicinu. Godine 1870. izabran je za docenta balneologije u Grazu, te 1888. u Beču. Sve do smrti upravljao je kupališnim lječilištem u Gleichenbergu, u Štajerskoj [1,4].

U siječnju 1885. godine, dr. Conrad Clar doveo je u Mali Lošinj sina na oporavak (nakon teže operacije vrata). Nakon tri tjedna boravka u Malom Lošinju dr. Conrad Klar se, s potpuno oporavljenim sinom, vratio kući u Austriju [1,4]. Posve je razumljivo što je tada taj austrijski liječnik oduševljeno govorio o blagoj i ljekovitoj klimi Malog Lošinja.

U vrijeme dolaska na Lošinj dr. Conrad Clar je proučavao klimu pojedinih krajeva istočnog Jadrana koji su se tada nalazili u sastavu Austro-Ugarske Monarhije. O tome je u Austriji objavio tekst a u Lošinj je uputio i nekoliko austrijskih liječnika.

Iste godine, u ljeto, do Lošinja je došao i Karl Stephan Habsburg, austro-ugarski nadvojvoda i zapovjednik austrougarske ratne mornarice, koji je krstario Jadranom - tražeći najprikladnije mjesto za odmor i klimatsko liječenje. Austrijski nadvojvoda, kada je došao u Veli Lošinj, nije se dvoumio. Bilo je to za njega idealno mjesto za odmor, upravo ono što je dugo tražio. Na velološinjском obronku brda Kalvarija-Podjavori kupio je zemljište i dao sagraditi vilu „Wartsee“ (Morska kula) i tako postavio kamen temeljac budućem turizmu na otoku Lošinju, ali i šire [1,4].

Godinu dana kasnije - Karl Stephan je, sa suprugom Marijom Terezijom, u vili „Wartsee“, proveo mjesec dana [1].

U razdoblju od 1890. do 1898. godine Ambroz Haračić, nastavnik malološinske Pomorske škole, objavio je (na temelju vlastitih meteoroloških i balneoloških promatranja) više radova koji su poslužili razvitku lošinjškog turizma [1,4].

Godine 1886. na Lošinju je boravio dr. Leopold Schrötter, profesor bečkog medicinskog fakulteta i specijalist za bolesti pluća i grla a s njim je došlo i više profesora s bečkog medicinskog fakulteta [1].

Na prijedlog dr. Conrada Clara i dr. Leopolda Schröttera – godine 1892. - Mali i Veli Lošinj proglašeni su - austro-ugarskim Zemaljskim zakonom - klimatskim mjestima [1,4]. Među primarne odlike otoka Lošinja Austrijanci su isticali povoljne klimatske uvjete, bogatu floru i faunu te dobre pomorske veze s kopnom. Čitav creskološinjski arhipelag već tada je označen kao područje izrazite mediteranske klime s toplim ljetima, ugodno toplim proljećima i jesenima te blagim zimama.

Vila „Wartsee“ u Velom Lošinju, rezidencijalno ljetovalište austro-ugarskog nadvojvode Karla Stephana Habsburga, nekoliko godina kasnije, pretvorena je u javno klimatsko lječilište, odnosno bolnicu za dječje bolesti (alergije i bolesti dišnih organa, tuberkulozu...).

3. UVALA BOK - KLIMATSKO LJEČILIŠTE

Prvo uređenje susačke uvale Bok započelo je već početkom 20.stoljeća, kada je N. Peruško, uočivši zanimanje lošinjskih turista za Susak, započeo s uređenjem kupališta na zaista jedinstven i bizaran način. Naime, on je došao na ideju da u okomitim pješćanim „zidovima“ u uvali Bok izdube kabine, obloži ih trstikom i zatvori „zavjesama“, također od trstike. Takva izgradnja kupališnih kabina bila je jednostavna i jeftina. Od trstike su bili improvizirani i razni plažni objekti a podignuto je i nekoliko šatora za kupače [1,2].

Turistima, koji su dolazili na Lošinj, Susak je bio poznat kao jedinstveno klimatsko lječilište. Malološinjski sanatorij dr. Hajosa preporučivao je svojim pacijentima uvalu Bok za ljekovite pješćane kupke [2]. Jedan od vlasnika lošinjskih hotela uspostavio je stalnu dnevnu vezu između Malog Lošinja i otoka Suska motornim čamcem koji je prevozio kupališne goste do uvale Bok [1].

Slika 1. Klimatsko kupalište u susačkoj uvali Bok - snimljeno u ljeto 1914. godine [2,3].

Lječilišna komisija objavljivala je (od 1893.godine) podatke o broju gostiju u Malom i Velom Lošinju. Tako je, primjerice, na otoku Lošinju – 1899. godine – boravilo 1.566 gostiju, 1913. godine – 8.427, a u godini prije početka Prvoga svjetskoga rata (1914) 5.816 gostiju [1]. Bez obzira što nema točnih podataka o broju gostiju koji su posjećivali otok Susak, može se pretpostaviti da ih je dolazio znatan broj. Jednim dijelom to pokazuje i fotografija uvale Bok (s kupačima) iz 1914. [1,2]. Kupalište koje su koristili gosti Malog i Velog Lošinja nalazilo se u susačkoj uvali Bok

[1,2], iako na Susku ima i drugih mjesta pogodnih za kupanje i sunčanje. Uvalu Bok turisti su, jamačno, odabrali zbog udaljenosti od glavnog naselja na Susku, odnosno izdvojenosti od žitelja te prirodnih ljepota jedinstvene uvale (čisto i plitko more, sitni pijesak i ugodan okoliš...).

Godine 1909. Susak je privukao pozornost jednog bečkog konzorcija koji je, navodno, zakupio veliki dio zemljišta oko uvale Bok s namjerom da sagradi veće kupalište ali do toga nikada nije došlo [2].

Pionir klimatskog liječenja na otoku Susku je dr. Ernest Mayerhofer, bečki liječnik koji je bio prvi organizator prirodnog klimatskog liječenja na tom otoku, neposredno prije početka Prvoga svjetskoga rata (1913-1914.godine).

4. DR. ERNEST MAYERHOFER POTVRDIO VRIJEDNOST KLIMATSKE TERAPIJE NA OTOKU SUSKU

Početkom 20. stoljeća poznata bečka Pirquetova poliklinika je, osim opširnih farmakoloških radova i medikamentoznih terapijskih mjera, proučavala i prirodnu klimatsku terapiju i to, što treba posebno naglasiti, bez korištenja ikakvih lijekova.

Nema sumnje, dr.Pirquetu bilo je dobro poznato da hrvatski Jadran (u sastavu tadašnje Austro-Ugarske Monarhije), svojim klimatskim odlikama pruža velike mogućnosti za liječenje alergijskih bolesti, naročito u djece.

Godine 1912. Ernest Mayerhofer, mladi bečki liječnik, dobio je radni zadatak (od svojeg pretpostavljenog - dr. Pirqueta) da na području hrvatskog Jadrana pronađe prikladno mjesto za organiziranje talasoterapije za djecu [3].

U to vrijeme austrijska djeca već su koristila klimatsko liječenje za više bolesti (dječju tuberkulozu, eksudativnu dijatezu, dječju astmu, kronični bronhitis i rekvalenciju nakon težih i dužih bolesti ili operacija) u Opatiji, na Rabu i Lošinj te u Dubrovniku. Međutim, Mayerhoferov je zadatak bio pronaći neko novo mjesto - manji, izolirani otok - daleko od tadašnjih razvikanih mondenih ljetovališta, bučnoga luksuznoga života i prevelikoga prometa turista.

Nakon podužeg traženja i lutanja Jadranom te analiziranja prednosti i nedostataka mjesta koje je posjetio - dr. Ernest Mayerhofer se zaustavio u Malom Lošinj i zainteresirao se za obližnje male otoke - Unije, Vele i Male Srakane, Ilovik i Susak. Napokon, nakon temeljite usporedne analize, na prijelazu iz 1912. u 1913. godinu, taj ambiciozni i, po prirodi, temeljit bečki liječnik zaključio je kako je našao upravo ono što je dr. Pirquet želio - Susak - idealno mjesto na koje će moći dolaziti bolesna austrijska djeca u pratnji svojih roditelja uz, dakako, liječnički nadzor - na prirodnu klimatsku terapiju [3].

Godine 1913. dr. Ernest Mayerhofer boravio je na Susku nekoliko mjeseci kako bi sam - kao liječnik - proučio zdravstvene prilike susačkog stanovništva, meteorološke i balneološke elemente otoka Suska a naročito medicinsko djelovanje

talasoterapije i klimatoterapije na austrijsku djecu koja su tada boravila na tom prelijepom otoku [3].

5. DR. ERNEST MAYERHOFER – “METEOROLOG”

Dr. Ernest Mayerhofer donio je na Susak iz Beča i niz preciznih i tada tehnološki najboljih instrumenata za praćenje klimatskih elemenata i redovito - svakog dana u 7, 14 i 21 sat - prema tadašnjim meteorološkim pravilima - mjerio temperaturu i relativnu vlažnost zraka, temperaturu mora i sitnog pijeska na kupalištu u uvali Bok, te padaline, smjer i jakost vjetra i trajanje sunčanih sati.

Ti dragocjeni meteorološki podaci za bečkog liječnika bili su temelj na kojem je gradio svoja medicinska istraživanja, s posebnim naglaskom na biološke reakcije djece koja su boravila na Susku radi klimatske terapije. Dr. E. Mayerhofer posebno je analizirao klimatske pojedinosti koje su izazivale promjene što ih je uočio kod bečke djece.

Svoja medicinska i klimatska opažanja dr. Ernest Mayerhofer je objavio u stručnoj raspravi tek 1920. godine, dvije godine nakon završetka Prvog svjetskog rata. Bio je to prvi znanstveni rad o klimatskim uvjetima i učincima klimatske terapije na otoku Susku. U zaključku te rasprave, objavljene u Beču, pod naslovom „Die Insel Sansego bei Lussin als Kinderseebad der Adria“, dr. E. Mayerhofer ističe da je „baš otok Susak sa svim svojim otočnim pojedinostima veoma zgodno i dobro izolirano mjesto za pedijatrijsku terapiju“ [3].

Dr. Ernest Mayerhofer je ustanovio da je more u susačkoj uvali Bok - od 1. do 15. srpnja 1914. godine - imalo prosječni maksimum od 29,2 stupnja Celzijusa, sitni kupališni pijesak u tom zaljevu bio je upravo vruć - s prosječnim 51 stupnjem Celzijusa a relativna vlažnost zraka kretala se između 61,5 i 94,2 %. Upravo je kolebanje vlažnosti zraka, kako naglašava bečki liječnik, fundamentalno važno za normalnu funkciju kožnog organa, pa onda i klimatsku terapiju.

U razdoblju od 15. lipnja do 31. srpnja 1914. godine prosječne temperature zraka na Susku su bile - u 7 sati - 22,2 stupnja Celzijusa, u 14 sati - 24,2 stupnja Celzijusa i u 21 sat - 21,5 stupnjeva Celzijusa.

Budući da je u vrijeme kada je dr. E. Mayerhofer obavljao svoja istraživanja na Susku zrak bio izrazito čist - bez ikakve cvjetne alergijske peludi i polutanata industrijskog podrijetla, on ga je preporučivao za liječenje dječje astme, alergičkih stanja nasofarinksa, bronhiektazije i kroničnog bronhitisa.

Slika 2. Klimatsko lječilište u uvali Bok – kako je izgledalo 1914. godine [3]

Upravo zbog prirodne klimatske terapije dr. E. Mayerhofer je Susak nazvao „Jadranskim Helgolandom“. Osim toga, taj mladi bečki liječnik je još naglasio da Susak ima i “širu pedijatrijsku indikaciju, odnosno mogućnost uspješnog liječenja cimfatizma, eksudativne dijateze s kožnim pojavama, kroničnih i torpidnih oblika reumatizma, anginoze, engleske bolesti s mijopatijama kao i oporavljanja nakon raznih infekcijskih bolesti”. Dakako, sve je to dr. Ernest Mayerhofer zaključio na temelju zapažanja kod austrijske djece koja su tada boravila na Susku.

6. DR. MOSETIĆ PRIHVATIO IDEJU DR. E. MAYERHOFERA

Već nakon prvog dužeg boravka na otoku Susku dr. Ernest Mayerhofer preporučio ga je Pirquetovoj bečkoj pedijatrijskoj poliklinici (posebno njenom šefu dr. Pirquetu) te dr. Mosetiću, tadašnjem kotarskom predstojniku Lošinja da se u susačkoj uvali Bok osnuje dječje morsko kupalište, razumljivo, s ciljem liječenja niza dječjih bolesti - prirodnom klimatskom terapijom.

Na Susku je - 1913 i 1914. godine - u ljetnim mjesecima - boravilo dosta austrijske djece, pretežno iz Beča. Upravo zbog stečenih pozitivnih iskustava dr. E.

Mayerhofer preporučivao je ekonomsku isplativost ulaganja u uređenje klimatskog lječilišta na Susku - u uvali Bok, udaljenoj od Donjeg sela oko kilometar.

Dr. Mosetić je objeručke prihvatio savjet mladog bečkog liječnika. Uz iskustvo koje je dr. Mayerhofer stekao boraveći na Susku na Mosetićevo prihvaćanje ideje o klimatskom lječilištu na tom otoku utjecalo je, nema sumnje, i njegovo vlastito poznavanje pješčanog otoka, njegove prirode, klimatskih uvjeta i, općenito, života na njemu.

Lošinjski kotarski predstojnik dr. Mosetić postupio je odlučno i brzo. Odmah je kupio zemljište oko uvale Bok i uredio plažu i njen okoliš. U tom kupališnom dragulju dr. Mosetić je podignuo nekoliko manjih kuća, sagradio kuhinju, pa čak i jedan manji hotel. Također je postavio niz šatora i sagradio kolibe od trstike za stalne zračne kupke. Do uvale Bok uređen je i obalni put, zaštićen od valova potpornim zidom [3].

U ljetnim mjesecima 1914. godine dr. Ernest Mayerhofer zatražio je savjet kod jednog austrijskog geologa o mogućnosti dobijanja dovoljnih količina pitke vode na samom otoku Susku. Također je organizirao stalnu meteorološku službu kod čuvara svjetionika i osnovao zdravstvenu ambulantu za susačko stanovništvo i, dakako, bečku dječju koloniju [4].

Sami mještani Suska, osim prodaje voća i vina turistima, koji su u vrijeme najvećeg procvata lošinjskog turizma dolazili na Susak s Lošinja (iz uvale Čikat) čak motornim čamcima, nisu znatnije sudjelovali u aktivnostima koje su se zbivale u uvali Bok.

Godine 1913. na Susku su živjele 1.533 osobe a godinu dana kasnije broj žitelja je porastao na 1.560. U te dvije godine na Susku je rođeno 130 djece a umrla je 81 osoba [3].

Iz navedenog broja žitelja Suska, neposredno pred početak Prvoga svjetskoga rata, može se zaključiti kako je osnivanje mjesne ambulante na Susku bio posve logičan potez bečkog liječnika koji je, očito, svoju liječničku budućnost mislio dijelom vezati i za taj jedinstveni pješčani otok.

7. PRVI SVJETSKI RAT UNIŠTILO PLANOVE DR. MAYERHOFERA I DR. MOSETIĆA

Kako to u životu obično biva, jedno čovjek misli a drugo život određuje, tako su se svi planovi dr. Ernesta Mayerhofera raspršili onoga trenutka kada je, početkom kolovoza 1914. godine, pozvan u vojsku. Dr. E. Mayerhofer je mobiliziran u austrijsku vojsku i život ga je odveo na europska ratišta. Premda se nakon završetka rata sretno vratio kući, nikada više nije dolazio na otok Susak. Dakako, treba imati na umu da je poslije Prvoga svjetskoga rata došlo do raspada Austro-ugarske monarhije i Hrvatska nije više potpadala pod Beč. U novonastalim uvjetima, kada je Austrijancima Hrvatska postala stranom (tuđom) zemljom, a otok Susak pripao Italiji, nestao

je i interes Pirquetove poliklinike u Beču za liječenje djece na Susku.

Ipak, kako je već navedeno, dr. Ernest Mayerhofer nije izbrisao iz misli otok Susak i svoj boravak na njemu jer je, dvije godine nakon povratka iz rata, napisao zapažen znanstveni rad o mogućnostima prirodne klimatske terapije na tom otoku.

Osim u znanstvenim raspravama, dr. E. Mayerhofer se u svoju susačku prošlost vratio i u zborniku radova "Otok Susak - zemlja, voda, ljudi, gospodarstvo, društveni razvitak, govor, nošnja, građevine, pjesma i zdravlje", monografskom djelu u izdanju JAZU (Zagreb, 1957.) - napisavši tekst pod naslovom "Moje medicinske uspomene na otok Susak godine 1912. do 1914."

S Prvim svjetskim ratom i Mayerhoferovim odlaskom sa Suska splasnulo je i domaći interes za rad klimatskog lječilišta u uvali Bok. Četiri ratne godine bile su dovoljne da se gotovo zaboravi da je 1913. i 1914. godine u susačkoj uvali Bok zaživjela jedna vrlo vrijedna ideja koja je mnogima koji su tu boravili darovala zdravlje.

Nastambe koje su građene od slabijeg materijala vrlo brzo su netragom nestale a "zub vremena" počeo je nagrizzati i hotelčić koji je bio građen od opeke.

*Slika 3. Ostaci manjeg hotela u uvali Bok, sagrađenog 1914. godine
(Foto: Borislav Ostojić, 2002. god.)*

U vrijeme kada je (između dva svjetska rata) Susak pripadao Italiji još se nešto koristilo od nastambi u uvali Bok ali se ne može govoriti o nekoj organiziranoj klimatskoj terapiji.

Stariji Suščani još se sjećaju postojanja dijela nastambi u uvali Bok koje su podignute u vrijeme kada je dr. Ernest Mayerhofer tu organizirao boravak i liječenje austrijske djece 1913. i 1914. godine.

O tome mi je, na Susku, nedavno, pričao Ivan Picinić (Canpunić), rođen 1935. godine – danas susački iseljenik koji u SAD (država New Jersey), s obitelji, živi od 1962. godine.

*Slika 4. Ostaci potpornog zida puta kojim se dolazilo iz Donjeg sela do uvale Bok
(Foto: Borislav Ostojić, 2002. god.)*

“O austrijskom klimatskom lječilištu, koje se na Susku zvalo “Bečka kolonija”, često je pričao moj otac Anton Picinić (Canpunić), rođen 1892. godine, koji je u vrijeme dječje kolonije u uvali Bok imao 21, odnosno 22 godine. Ne znam kako se zvao upravitelj toga lječilišta u vrijeme Austrije ali znam da su ga - u vrijeme kada smo bili pod Italijom, na Susku zvali “kapitanato”. Otac nam je govorio o dolasku djece iz Beča u uvalu Bok u godinama prije početka Prvoga svjetskoga rata. Tamo su boravili samo Austrijanci (djeca i odrasli). Tu su oni živjeli i kupali se. Tu su dolazili i gosti koji su bili smješteni u hotele u Malom Lošinju. Nitko od Sušćana nije odlazio u uvalu Bok na kupanje. Samo su iz uvale Bok dolazili u Donje selo odrasli Austrijanci radi kupnje vina i povrća od mještana ili živežnih namirnica u mjesnoj trgovini.

Iako sam rođen 1935. godine, i ja se sjećam nastambi koje su bile podignute u uvali Bok prije početka Prvoga svjetskoga rata. Tu je bio mali hotel i više manjih kućica a vidjeli su se i ostaci nekoliko većih septičkih jama s poklopcima. Uz uvalu Bok bilo je zasađeno i više borova i pinija od kojih se i danas neki vide. Jedno je učinilo vrijeme a drugo su napravili ljudi. Hotelčić je dokrajčen u prvim godinama poslije Drugoga svjetskoga rata kada su ljudi sve raznijeli - od namještaja i posteljine do građevinskog materijala. Ono što tada nije bilo ničije - postalo je svačije.

Kada sam nedavno otišao do uvale Bok, ostao sam zaprepašten i iznenađen. Nekadašnji sitni pijesak (salbun), koji je bio ljepota i vrijednost te uvale, netragom je nestao. Umjesto divne plaže danas je uvala Bok samo jedno veliko susačko ruglo. A tu bi, ne zaboravimo, moglo biti uređeno divno klimatsko lječilište i uzorno kupalište” - govori nam Josip Picinić (Canpunić).

Sitni pijesak iz uvale Bok raznijeli su suvremeni građevinari. Ono što je priroda stvarala tisućljećima suvremeni “graditelj” odvezao je - u nekoliko dana - traktorima.

8. MOŽE LI SE NA OTOKU SUSKU LIJEČITI NEPLODNOST U ŽENA?

Osim za liječenje bolesti koje navodi bečki liječnik dr. Ernest Mayerhofer, posljednjih petnaestak godina u našim medijima javnog priopćavanja registrirano je više svjedočenja žena koje su rodile nakon boravka (odmora) provedenog na Susku a prije toga su godinama uzaludno željele ostvariti trudnoću. Više sretnih žena govorilo je o čudesnom vrućem susačkom pijesku i moru, oazi mira i čistog zraka, životu bez stresa... [2,5,6,7,8]. Sve te sretno žene duboko su uvjereni da im je upravo zbog boravka na Susku ostvaren dugogodišnji san - roditi i postati majka.

Premda se mišljenja liječnika, posebno ginekologa, razmimoilaze u pogledu tvrdnji ili mišljenja što je na Susku - kod dugogodišnjih nerotkinja - uzrokovalo ostvarenje majčinstva, činjenica je da je više žena koje su se godinama liječile od neplodnosti tek nakon boravka na tom predivnom pješčanom otoku ostvarilo majčinstvo.

Je li u liječenju ženske neplodnosti pomaže susačka topla klima, izrazita vlažnost i čistoća zraka, vrlo toplo more i vrući pijesak ili pak samo boravak u oazi mira i tišine, bez cestovnog prometa i turističke gužve kakvu najčešće susrećemo u našim, također lijepim, turističkim mjestima, trebali bi ustanoviti medicinski stručnjaci.

Temeljita znanstvena istraživanja o liječenju neplodnosti u žena boravkom u ljetnim mjesecima na otoku Susku još nitko nije obavio. Postoji samo iskustvo koje se prenosi u novinama i časopisima ili pak prepričava među ljudima, u neposrednom kontaktu [2,5,6,7,8].

O Susku - kao mjestu uspješnog liječenja ženske neplodnosti pojačano se govori tek nekoliko posljednjih godina. Dok jedni [1,2,3,4,9] o susačkoj uvali Bok pišu kao mjestu pogodnom za kupanje ili klimatsku terapiju, odnosno zdravstveni turizam, drugi [10] istu uvalu spominju kao pogodno mjesto za sidrenje manjih plovila turista-nautičara.

Budućnost će pokazati hoće li u uvali Bok niknuti klimatsko lječilište ili pak marina za manja plovila. Obje varijante su moguće iako bi lječilištu trebalo dati prednost iz više razloga (od borbe za ljudsko zdravlje do očuvanja ljudskog okoliša čistim).

Susak su (informativno) posjećivali i neki naši eminentni ginekolozi pa se može prepostaviti da će se nešto učiniti u pravcu utvrđivanja objektivne prosudbe o tome koliko boravak na Susku pomaže ženama (s problemom neplodnosti) da ostvare majčinstvo.

Dr. Cvjetko Čandrić, ginekolog iz Zaboka, koji dolazi na Susak od 1973. godine, o slučajevima ostvarene plodnosti, nakon boravka bračnih parova bez djece na Susku, govori:

“Previše je slučajeva u kojima su neplodni bračni parovi za boravka na Susku dobili dijete ili djecu da bi sve to bilo slučajno. Tijekom svih godina otkako sam na Susku smatram da susačka mikroklima i potpuna opuštenost tome pogoduju. Dakle, toplo more, specifičan pijesak, čisti zrak i odsutnost alergena. Opuštenost je u svemu tome veoma važna, a na Susku nema nikakvih uvjeta za stresove. Nema smoga ili automobila i ima svega onoga što isključuje negativno djelovanje urbane sredine.”

Nema sumnje, stvoren je čvrst temelj za pripremu i organizaciju zdravstvenog turizma na otoku Susku s mogućnostima klimatskog liječenja nekih dječjih bolesti kao i liječenja neplodnosti u žena.

Prošle godine na Susku je boravila skupina liječnika, sudionika simpozija o zdravstvenom turizmu održanom u Malom Lošinj, i vrlo pozitivno se izjasnila o mogućnostima klimatske terapije na tom otoku.

Dobivanjem stalne električne energije (podmorskim kabelom, 1979. godine), prošlogodišnjim uređenjem šetnice sa zaštitnim zidom u uvali Dragočaj i ovogodišnjim ozeljenjavanjem Donjeg sela (palmama, mimozama, oleandrima i drugim mediteranskim biljkama), produženjem obale za pristajanje većih putničkih brodova kao i najavljenom gradnjom velikog spremnika za vodu u Gornjem selu, uz gradnju

mjesnog vodovoda i kanalizacije, pripremu za gradnju helidroma te početkom adaptacije nekadašnje zgrade vinarije ("Kantine") u hotel s tridesetak apartmana - na otoku Susku se stvaraju osnovni uvjeti za organiziranje zdravstvenog turizma, odnosno prirodne klimatske terapije.

U planu je, također, uređenje puta od Donjeg sela do uvala Bok s osvjetljenjem koje bi evociralo sjećanje na davno vrijeme kada su tu dolazila bečka djeca na liječenje.

Danas se, jamačno, nalazimo u vremenu kada se nazire ostvarenje davnog sna pokojnih dr. Ernesta Mayerhofera iz Beča i dr. Mosetića iz Malog Lošinja. Njihovo sjeme ideje o uređenju klimatskog lječilišta u uvali Bok na otoku Susku moglo bi niknuti nakon protoka čitavog jednog stoljeća. Nažalost, vizionari obično idu daleko ispred svoga vremena i najčešće ne doživljavaju ostvarenje svojih ideja i zamisli.

Ako društvena zajednica nema dovoljno novca da na Susku organizira zdravstvenu ambulantu sa stalnim liječnikom (kao što je to danas), zasigurno bi se mogao naći neki privatni poduzetnik koji bi vidio svoj interes u organiziranju klimatskog lječilišta, odnosno zdravstvenog turizma.

Razumljivo, osim prirodnih uvjeta koje Susak od pamtivijeka ima, potrebno je

*Slika 5. Susačka uvala Bok i danas je omiljeno odredište brojnim turistima-nautičarima koji tu (najčešće s Lošinja) dolaze u ljetnim mjesecima
(Foto: Borislav Ostojić, 2002. god.)*

izgraditi i odgovarajuću infrastrukturu. Jer, o suvremenom zdravstvenom turizmu ne može biti ni govora bez dobrih brodskih veza s Malim Lošinjem i Rijekom, bez pitke vode, kanalizacije i sanitarija (javnih i privatnih), dovoljnog smještajnog prostora, uređenih putova i staza, regulacije slivnih, odnosno oborinskih voda te medicinskog stručnog kadra.

Ako je dr. Ernest Mayerhofer mogao prije punih devedeset godina dovesti djecu s roditeljima iz Beča na Susak u vrijeme kada su komunikacijske veze bile vrlo slabe, spore i nesigurne, danas - s manje napora, troška i brže - mogu dolaziti bolesna djeca i žene koje imaju teškoća s ostvarivanjem majčinstva.

LITERATURA:

- [1] Sokolić, Julijano: Turizam na Lošinju od prvih početaka do Prvog svjetskog rata (1885 - 1914), podlistak, u 13 nastavaka, "Novi list", Rijeka, siječanj-veljača 1995.
- [2] Turčić, don Antun: "Susak - otok pijeska, trstike i vinograda", Župni ured Susak, Susak, 1998.
- [3] Zbornik radova (grupa autora) - "Otok Susak - zemlja, voda, ljudi, gospodarstvo, društveni razvitak, govor, nošnja, građevine, pjesma i zdravlje", JAZU, Zagreb, 1957.
- [4] Otočki ljetopis Cres-Lošinj (broj 3) - Pomorstvo Lošinja i Cresa, COUO "Veljko Vlahović", SIZ kulture Mali Lošinj, Mali Lošinj, 1980.
- [5] Vučićević, Tanja: Kuća na otoku koju vole i rode, časopis "Gloria", broj 346, Zagreb, 2001.
- [6] Cupać Marković, Ira: Susak – čudo prirode, "Novi list", Rijeka, 14. 10. 2001.
- [7] Lesički, Stojanka: Obitelj Behur nada se da će se preseliti na Susak, "Jutarnji list", Zagreb, 5. 07. 2002.
- [8] Radivojević, Gradimir: Susak - otok plodnosti (podlistak u 5 nastavaka), As, Sarajevo, rujanj, 1983.
- [9] Mavrović, Nadir: "Cres i Lošinj - šetnja po otocima, otočićima i hridima", Art studio Azinović, Zagreb, 1994.
- [10] Nautički vodič Jadrana, JLZ "Miroslav Krleža", Zagreb, 1990.

Borislav Ostojčić

POSSIBILITIES FOR CLIMATOTHERAPY ON THE ISLAND OF SUSAK

SUMMARY

Notwithstanding the development of modern medicine and pharmacology as well as the pharmaceutical industry, the search for all forms of natural therapy is becoming increasingly popular nowadays. Among many natural healing methods, climatotherapy has proved to be gaining ever more increasing attraction and successful implementation.

This paper is dedicated to the revival of the idea on applied climatotherapy on the island of Susak, which was for the first time scientifically studied and practised by Dr. Ernest Mayerhofer of Vienna not less than ninety years ago.

Climatotherapy on Susak, either in form of the climatic health tourism or the stationary inpatient treatment, might be restored to life again. Climatotherapy implemented on children with respiratory disorders and on infertile women might create new employment opportunities, with full economic justification (from investments in the erection of necessary structures to accommodation arrangements for a number of patients of any age), and first of all, the sick might be created new opportunities for treatment.

The aim of this paper is to stimulate all those involved in health care activities, economic planners, private contractors, and people in charge of the revival of our islands, with particular emphasis on small islands, to seriously consider the idea which might prove to be even more interesting today than early in the past century when it was brought to life for the first time.

Key words: respiratory disorders, climate, climatotherapy, infertile women, island of Susak

POSSIBILITÀ DI TERAPIA CLIMATICA SULL'ISOLA DI SUSAK (SÀNSEGO)

SOMMARIO

Nonostante i progressi raggiunti dalla medicina, dalla farmacologia e dall'industria farmaceutica, l'uomo d'oggi si rivolge con più frequenza a forme di cura naturali. Tra queste la terapia climatica sta incontrando un maggior favore e trovando una crescente applicazione.

In questo scritto si rilancia l'idea di impiego della terapia climatica sull'isola di Susak (Sànsogo), che il medico viennese Ernest mayerhofer elaborò scientificamente e per primo la mise in pratica provandone la validità ben novant'anni fa.

La terapia climatica sotto forma di turismo della salute o di cura di tipo sanatoriale potrebbe aver la sua rinascita sull'isola di Susak (Sànsogo). Una terapia climatica per bambini con affezioni agli organi respiratori oppure per donne affette da sterilità potrebbe creare l'opportunità di posti di lavoro, trovare fondatezza economica (dagli investimenti di capitali per la costruzione delle installazioni necessarie alla organizzazione del soggiorno di un numero consistente di pazienti di tutte le età) ma in primo luogo contribuire alla guarigione dei malati.

Scopo del lavoro è indurre gli operatori sanitari, i programmatori economici, gli imprenditori privati e tutti coloro che hanno a cuore la rinascita delle nostre isole, specie quelle minori, a considerare l'idea, che oggi, forse più che nei primi anni del secolo passato quando nacque, è di maggiore attualità.

Parole chiave: affezioni agli organi respiratori, clima, terapia climatica, sterilità delle done, isola di Susak (Sànsogo)

